

ide až tak ďaleko, že ho nazýva „živou ikonou v samom srdci pravoslávia.“ Píše, že svätý Serafim, ktorý obdržal Svätého Ducha, urobil mníšstvo transcendentným. V istom zmysle nie je už ani mníchom oddialeným od sveta, ani živým človekom vo svete. Je pozbavený jedného i druhého, je prekročením obidvoch, je učeníkom, svedkom i človekom nádeje Svätého Ducha. Zážitky, slová, ako aj celé správanie otca Serafima ostanú pre súčasných kresťanov cenným svedectvom skutočnosti, akou je zbožštenie našich smrteľných tiel skrze Svätého Ducha v očakávaní Pánovho dňa.

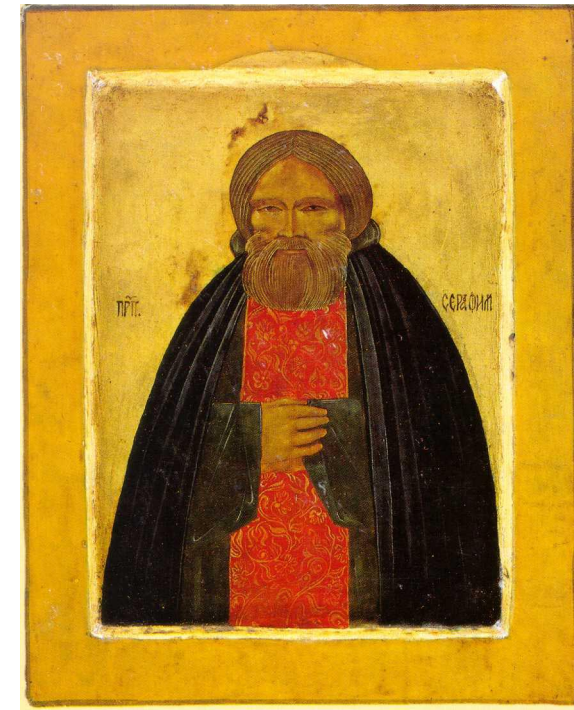
Poznámky:

¹ Osvecujúci jav poznali už v prvých storočiach kresťanstva otcovia púšte, ktorí tvrdili, že čistota ľudského úmyslu sprístupňuje svetlu, žiariacemu z Presvätej Trojice, pôsobenie v človeku, ktorý nasledovne šíri tento jas okolo seba. Sv. Gregor Veľký hovorí, že podobnú víziu prežil sv. Benedikt, ktorý videl celý kozmos ožiarený týmto žiarením. Na túto tému píše sv. Gregor Palamas, že toto Božie svetlo v človeku je následkom zbožštenia (theosis), vďaka ktorému Boh rozsvetuje duše i telá tých, ktorí sú toho hodní. Hovorí: „Svätí sú materiálom, ktorý má zhorieť pod vplyvom milosti.“

² Filokalia (rus. Dobrotolubije) - rozsiahly výber najlepších textov rôznych autorov o duchovnom živote, cnostiach a najmä o modlitbe. Grécku filokaliu zostavil koncom 18. storočia Nikodém Hagiorita, slovanskú starec Paisij Veličkovskij v tom istom období.

Hesychazmus (podľa inej výslovnosti isychazmus) - mystický duchovný smer. Dôraz kladie najmä na ustavičnú modlitbu srdca. Teologický vrchol dosiahol na Athose v 14. storočí. Najvýznamnejšími predstaviteľmi sú sv. Gregor Palamas a sv. Gregor Sinajský.

³ Tí, ktorí podľa svojich možností najdokonalejšie našli život ukrytý v Kristovi, „zmŕtvychvstali prvým zmŕtvychvstaním“, píše sv. Gregor Palamas. Podľa neho „zmŕtvychvstanie duše“ len predchádza zmŕtvychvstaniu tela a všeobecnému zmŕtvychvstaniu v posledný deň. Skutočne ide o závdavok nového života, vyslúženého Kristom, ktorý už pôsobí v srdci človeka.

ΠΡΕΠΟΔΟΒΝΕ ΟΥΤΧΕ ΣΕΡΑΦΙΜΕ, ΜΟΛΗ ΕΓΓΑ Ω ΝΑΕΖ.

Prepodobný Serafim Sarovský

Starec Serafim priťahoval ľudí každého pôvodu z najrozličnejších prostredí. Narodil sa roku 1759. V mladosti spolu so svojim bratom obchodoval po celom Rusku. V devätnástich rokoch vstúpil do Sarovského monastiera, kde žil 16 rokov v mníšskom spoločenstve a potom 20 rokov v úplnej samote a mlčanlivosti. Od roku 1815 začal prijímať pútnikov, ktorí k nemu chodili po radu, útechu a uzdravenie. Počet denne putujúcich do Sarova sa často približoval k dvom tisícom. Na ceste z Ažanu (východne od Moskvy), ktorá viedla do monastiera, panovala ustavičná premávka bohatých či obyčajných vozidiel, ako aj dedinských vozov. Mnohí putovali peši s palicou v ruke a s torbou na ramenách. Takýmto spôsobom zdolávali stovky kilometrov, putujúc celé týždne. Medzi nimi boli aj takí, ktorí - keďže sa nemohli vybrať do Svätej zeme - prisľúbili, že budú ustavične putovať na miesta posvätené Božou milosťou. V Sarove sa pútnici zastavovali v ubytovniach monastiera, v susedných hostincoch, v dedinských izbách; v lete častokrát nocovali pod holým nebom. Neraz museli čakať niekoľko dní, aby sa mohli dostať k „navštevovanému“. Na úsvite, keď sa v Sarove rozliehal hlas zvonov, zástup sa ponáhlal na nádvorie monastiera a prelieval sa tam ako vlny oceánu. Do očí bila rôznorodnosť typov, oblekov, farieb. Každý sa snažil dostať čo najbližšie k pavlači, pri ktorej sa nachádzala cela bohobojného mnícha. Bolo známe, že každý deň mu prinášali sväté sviatosti a že po svätom prijímaní pretrvával dlhé hodiny v modlitbe; v stredu a piatky však nikoho neprijímal. Túžobne sa očakávalo jeho ukázanie sa na prahu domku a jeho privítanie:

- Prichádzajte, prichádzajte, moje radosti! Kristus vstal z mŕtvych!

Ochotne privolával nesmelých.

- Pod' moje dieťa - volal napríklad na nesmelú ženu, ktorá sa nemohla pretlačiť cez zástup. Alebo volal niekoho po mene hovoriac:

- Mám ti niečo povedať...

Keď ho prosili o radu vo veciach spojených s láskou k blížnemu, zvykol odpovedať:

- Pridržajte sa poučenia Krista: bol som hladný a dali ste mi jesť, bol som smädný a dali ste mi piť, bol som pocestný a pritulili ste ma, bol som nahý a priodeli ste ma, bol som chorý a navštívili ste ma, bol som vo väzení a prišli ste ku mne. Podľa tohoto budete súdení.

Spovedajúc, starec si všímal predovšetkým to, aké miesto zaberá v srdci kajúcnika láska k Bohu a blížnemu. Okrem toho ho zaujímal celý človek, s jeho radosťami, ťažkosťami, útrapami. Môžeme povedať, že charakteristickou vlastnosťou jeho duchovnosti bol súcit s ľudskou bolesťou, hriechom; nad príležitostným hriechami

Pred večerom brat Pavol počul, že odspieval všetky veľkonočné spevy: Videli sme Kristovo vzkriesenie, pokloňme sa svätému Pánovi Ježišovi Kristovi - Osvieť sa, osvieť sa, Nový Jeruzalem, hľa sláva Pánova ťa ožiarila! - Ó Pascha veľká a najsvätejšia, Kriste. Ó Múdrost', Slovo Božie a Moc! Daruj nám skutočne požívať teba v bezvečernom dni tvojho kráľovstva!

Na druhý deň na úsvite vyšiel otec Pavol z cely, aby sa pomodlil utiereň. Prechádzajúc okolo dverí otca Serafima zacítil zápach dymu. Zaklopal, no odpoveď nezaznela. Rýchlo predbehol mníchov, ktorí takisto smerovali do chrámu. Spočiatku si mysleli, že starec odišiel do lesa a zabudol na zapálenú sviecu, a že ide o začiatok požiaru. Jeden z poslušníkov (novicov) vylomil dvere. Cela bola zahalená dymom. Niektorí odbehli po sviecu, iní po sneh. Vtedy zazreli otca Serafima v bielej sutane, ktorý kľáča pred ikonou Matky peknej lásky. Na analoji horeli strany evanjelia, na ktoré padli iskry zo sviecy, ktorú držal starec v rukách počas modlitby. Mnisi si mysleli, že usnul od únavy, pretože jeho telo bolo ešte teplé. Skúšali ho zobudiť, ale nadarmo. Jeho telesné srdce už prestalo biť. Rýchle upovedomili otca Nifonta a všetkých obyvateľov kláštora. Po tradičnom umytí čela a kolien obliekli zosnutého do mantie, uložili do rakvy a preniesli do katedrály.

Rakva bola otvorená osem dní, aby zástupom uľahčili rozlúčku so starcom a účasť na pohrebe. Tisíce ľudí sa zbíjali zo všetkých strán, aby dali starcovi posledný bozk. V katedrále bolo toľko ľudí, že sviecy zhasínali pre nedostatok vzduchu.

***

„Nijaký svätý nevyjadří celú duchovnosť, ktorou sa kŕmi. Je len zosobnením jedného jej prameňa” píše Pavol Evdokimov. A skutočne, ako odovzdať vhodným spôsobom nevyčerpatel'né bohatstvo Krista, keď svätý je len jedným údom tohto tela?

V Serafimovi vidíme toho, pre ktorého prítomný svet nie je iným od „onoho sveta”. On je ten, v ktorom už počas pozemského života žiarilo Božie kráľovstvo, v ktorom Svätý Duch konal primerane s udivujúcim bohatstvom svojich darov. Cirkev spieva v deň jeho sviatku: „Raduj sa, blažený Serafim, radosť kráľovstva, ktorú si zakúsil už na zemi.” Vyjadruje takýmto spôsobom presvedčenie, že paschálny pozdrav, ktorým zvykol vítať svojich návštevníkov, nebol obyčajnou formulou, a že paschálne spevy, ktoré boli jeho spoločníkmi v posledných rokoch, boli neustálym ohlasovaním jeho zapálenej viery vo víťazstvo Krista a silu jeho zmŕtvychvstania.³

Početní myslitelia a duchovné osoby pravoslávia, ktorí komentovali život a učenie prepodobného Serafima, obdivovali jav svetla na tvári starca Ruska. Pavol Evdokimov

stále prezrádza svoju prítomnosť skrze nejaký znak.” Gregor Sinajský opakuje tú istú myšlienku slovami: „Podľa skutkov svetla v tvojej duši poznáš, či ono pochádza od Boha, či od satana.”

***

Smrť svätého Serafima

Serafim rád prirovnával ľudský život ku sviečke: „Vosk symbolizuje vieru, knôť nádej a plameň je láska, ktorá všetko spája.” Neraz, keď vychádzal, nechával pred ikonou zapálenú sviecu. Jeho sused brat Pavol ho vystríhal, že je to nebezpečná vec, ale starec odpovedal:

- Dokiaľ budem žiť, nebude nijaký požiar. Až keď zomriem, oheň zvestuje moju smrť.

Bratia mnísi, poznajúc tento jeho zvyk, často si prichádzali od neho brať svetlo. Takýmto spôsobom raz jeden z nich našiel prepodobného Serafima ponoreného v temnote a veľmi sa začudoval. Starec mu odvetil:

- Ach naozaj! Zhaslo svetlo a predsa malo ešte nejaký čas horieť.

Počas týchto slov si brat všimol pred ikonou tenké pásiky svetla, ktoré rýchlo vytvorili malý namodralý plamienok, ktorý sa ovíjal okolo knôta nočnej lampy, ktorá začala horieť. Otec Serafim vtedy chytil sviecu, zapálil ju od plameňa lampy a držiac ju v dlani povedal mníchovi, aby ju zhasol. Sviečka zhasla.

- Podobne zakrátko zhasne môj život, povedal Serafim a keď to hovoril, jeho tvár zaplavilo také žiarivé svetlo, že mních padol na kolená preniknutý strachom a zároveň bolesťou z predpovede starcovej smrti. Serafim ho zdvihol hovoriac:

- Ale, radosť moja! To nie je chvíľa smútku, ale veľkej radosti, ktorá sa približuje.

V deň Kristovho narodenia toho istého roku prijal Serafim eucharistiu v cirkvi ako obyčajne. Po skončení liturgie sa dlho rozprával s predstaveným otcom Nifontom, u ktorého sa prihovárал za dvoch mladých bratov. Keď sa vrátil k sebe, zobral malú ikonu Matky Božej a povedal prítomnému bratovi:

- Túto ikonu polož na mňa, keď zomriem, a pochovajte ma s ňou. Daroval mi ju archimandrita Antonij, ktorý ju posvätil pri relikviách svätého Sergija.

V predvečer nového roku položil malý kameň pri abside katedrály Uspenia na označenie miesta, kde má byť pochovaný. Na druhý deň, v nedeľu, sa vybral do cirkvi a zapálil niekoľko sviečok pred ikonami, urobiac na každej bozk rozlúčky.

V priebehu dňa sused starca, brat Pavol, si všimol, že otec vyšiel z cely a vybral sa ešte raz na miesto, kde položil kameň. Dlhو sa modlil pohrúžený do meditácie.

sa pozastavoval veľmi málo. Jeho rady boli jednoduché, zrozumiteľné. Hovoril, napr.:

- Počínaj si spravodlivo, dbaj o pokoj ducha a buď lahodný v rodinnom kruhu.

Alebo:

- Dávaj duchu, čo mu patrí, a telu toľko, koľko mu je treba, aby mohlo udržiavať ducha na ceste spásy.

Hovoril aj takto:

- V duchovnom živote netreba robiť veci nad svoje sily, ale držať sa zlatého stredy, pretože to je kráľovská cesta.

Rozhovor s Motovilovom o Svätom Duchu

Dôvernosť otca Serafima so Svätým Duchom vzbudzovala údiv. Táto požehnaná prítomnosť opravdivo v ňom prebývala vytvárajúc tak z neho autentického „nositeľa Ducha”. To, čo bol schopný povedať - alebo skôr, čo sa Motovilovi zjavilo - dobre vieme. Podlieham však pokušeniu zopakovať to.

Stalo sa to v istý štvrtok, v novembri 1831. Bol hmlistý deň, zem bola pokrytá hrubou vrstvou snehu a k tomu ešte padali veľké chumáče, keď otec Serafim začal so mnou hovoriť na polianke, ktorá hraničila s jeho „najbližšou pustovňou” pri rieke. Prikázal mi sadnúť si na peň nedávno zoťatého stromu a sám si podrepol naproti mne.

- Boh mi zjavil, že od detstva si túžil poznať zmysel kresťanského života a často si kládol túto otázku významným duchovným osobám - povedal mi.

- *Pravdaže. Keď som mal dvanásť rokov, táto otázka ma veľmi zaujala, ale nikdy som nedostal uspokojivú odpoveď.*

- Samozrejme. Nedostal si presnú odpoveď. Radili ti, aby si chodil do chrámu, modlil sa a snažil sa o plnenie dobrých skutkov, pretože - ako ti bolo hovorené - to je cieľom kresťanského života. Niektorí ti dokonca povedali: „Nehľadaj to, čo ťa presahuje!” Teda, hoc som úbohý Boží služobník, vynasnažím sa ukázať ti, aký je ten cieľ. Modlitba, pôsty, skutky milosrdenstva, to sú samozrejme veľmi dobré skutky, ale slúžia len ako prostriedky, nie sú cieľom kresťanského života. **Skutočným cieľom je získanie Svätého Ducha.**

- *V akom zmysle hovoríš, otče, o tomto získaní? Ako tomu mám rozumieť?*

- Dostať nejakú vec znamená nadobudnúť ju - odpovedal mi. - Rozumieš, čo znamená získať peniaze? Teda je možné sa podobne vyjadriť o získaní Svätého Ducha. Pre niektorých je cieľom života získavanie peňazí, obdržovanie pocty, výnimočností... Nadobudnutie Svätého Ducha je tiež ziskom, ale ziskom večným. Pán Ježiš prirovnáva

náš život k obchodníckej činnosti a to, čo v živote vytvoríme, ku kúpe. Či nepovedal: „Radím ti, aby si si kúpil odo mňa zlato vyskúšané v ohni, aby si zbohatol.“? (Zjv 3,18) A tiež: „Vykupujte čas, lebo dni sú zlé.“? (Ef 5,16) Jedinou hodnotou tejto zeme sú dobré skutky konané z lásky ku Kristovi. Vďaka nim získavame milosť Svätého Ducha. Dobré skutky sú vlastne len vtedy účinné, keď ich konáme v takomto duchu. Sám Pán Ježiš povedal: „Kto so mnou nezhrmažďuje, rozhadzuje.“ (Lk 11,23)

Hlúpym pannám z podobenstva, ktoré si nezobrali so sebou olej do lúč, bolo povedané, aby išli k predavačom a kúpili si ho. Avšak keď ho ony hľadali, dvere sa zamkli a nedostali sa na svadobnú hostinu (Mt 25,1-13). Nedostatok oleja sa vysvetľuje ako nedostatok dobrých skutkov. Myslím si, že takéto vysvetľovanie nie je správne. Napriek tejto nerozvážnosti boli natoľko múdre, že vedeli oceniť a zachovať si svoj panenstvo. A panenstvo je jedna z najväčších čností, je to stav, ktorý „pripodobňuje k anjelom“ a umožňuje splnenie všetkých čností. Prečo by mali byť teda zbavené dobrých skutkov? Napriek tomu, že som nehodný, osmelujem sa myslieť si, že mali nedostatok milosti Svätého Ducha. Zásadnou vecou je totiž mať Svätého Ducha, ako večný nevyčerpatelný poklad, a nie vyplňanie dobra pre dobro. Preto olej, ktorého nemali dostatok, symbolizuje milosť Svätého Ducha, ktorá je ovocím všetkých čností, bez ktorej nemôžeme hovoriť o spásení. Či nečítame v časoslove, že každá duša znovuzrodená skrze Svätého Ducha vzrastá v čistote, osvecuje ju tajomstvo Boha jediného a trojitého? (stepenna 4. hlasu na utierni)

Teda tento Svätý Duch, Duch všemohúci, je nám daný pod podmienkou, že ho dokážeme nadobúdať. Vtedy sa v našich dušiach začína jeho činnosť a on tak pripravuje duše aj telá na prebývanie Otca v nich v súlade so slovami proroka: „Budem prebývať s nimi... a budem ich Bohom a oni budú mojím ľudom.“ (Num 26,11; 2Kor 6,16; Ez 37, 27)

Z množstva skutkov, konaných z lásky ku Kristovi, milosť Svätého Ducha je spôsobená najľahšie modlitbou, keďže ju máme stále poruke. Možno chceš ísť do chrámu, ale nenachádza sa v blízkosti. Alebo túžiš pomôcť chudobnému, ale chýbajú potrebné prostriedky, alebo ho jednoducho nestretnáš. Túžiš zachovať čistotu, ale slabosť prirodzenosti ťa zvädza podľahnúť pokušeniu. Modlitba je však prístupná všetkým a každý sa jej môže oddávať, tak zámožný, ako aj chudobný, učený alebo prostý, silný alebo slabý, zdravý aj chorý, hriešnik, ako aj spravodlivý človek. Jej účinnosť je nesmierna, viac než iné dobré veci privádza na nás milosť Svätého Ducha. Musíme sa teda modliť tak dlho, až nám bude udelený Svätý Duch a neprestávať, dokiaľ ten Božský Potešiteľ nebude s nami, v nás.

O modlitbe

Podľa Izáka Sýrskeho „modlitba bez roztržitosti je tá, ktorá rodí v duši ustavičnú myšlienku na Boha.“ Cez modlitbu sa spája Boh s našou dušou a robí si v nej prýbytok. Sv. Simeon Nový teológ predstavuje vo Filokalii metódu takejto modlitby, Ján Zlatoústý znamenite vychvaľuje jej veľkosť. Všetci tí, ktorí si predsavzali slúžiť Bohu, majú zotrvať v modlitbe, opakujúc v duchu vetu: *Pane Ježišu Kriste, Synu Boží, zmiluj sa nadou hriešnym!* Je možné taktiež odovzdať sa do starostlivosti Božej Matky, obracajúc sa k nej anjelským pozdravom. Keď sa úmysel a srdce spájajú v modlitbe a duša je sústredená na jedinou túžbu - po Bohu, vtedy sa srdce rozohrieva a Kristov jas začína žiariť naplňajúc vnútro človeka pokojom a radosťou.

O smútku

Smútok sa podobá chrobákovi, ktorý hľadá srdce. Kto vie opanovať svoje žiadostivosti, ten dokáže zvíťaziť aj nad smútkom. Podobne ako bledá tvár dievčaťa prezrádza chorobu, smútok odhaľuje to, že niekým ešte zmietajú žiadostivosti. Kto sa zriekol dobier tohoto sveta, ten je stále plný radosťou.

O láske k blížnemu

Sme povinní prichádzať k bratovi s citom a povzbudzovať ho slovami plnými lásky, ak vidíme, že má ťažkosti.

Nikdy ho nesmieme súdiť, ani keď vidíme, že je hriešny. Nevieme ako dlho nám bude dané zachovať čistotu duše. Ak vidíš, že tvoj brat pácha hriech - hovorí sv. Izák, zaodej ho svojim plášťom.

Znaky Božej milosti

Ak je človek predmetom Božej milosti, vtedy nepotrebuje vonkajší znak: sám fakt ho presvedča, že dar pochádza od Boha, pretože pociťuje jeho duchovné ovocie: lásku, radosť, pokoj, trpezlivosť, dobrotu, hojnosť, vieru, lahodnosť, čistotu. (porov. Gal 5,22)

Ak sa satan napriek tomu prezlieka za anjela a dokonca si slúži známymi prostriedkami, srdce človeka to vie stále odhadnúť, keďže pociťuje určitý nepokoj v mysli a citoch. Prepodobný Makarios to dokonale vysvetľuje, keď hovorí: „Satan

1841, ale s korektúrami metropolitu, ktorý písal Antonijovi Voronežovi: „Dovolil som si opraviť niektoré vety vyjadrené spôsobom, ktorý je doteraz neprijatý, v snahe uniknúť neporozumeniam. Aká škoda!”

Od prvého paragrafu nás tieto poznámky vovádzajú do Božieho sveta: „Boh je Otec, ten Oheň, o ktorom hovoril Kristus, keď podotýkal, že prišiel hodiť oheň na svet a chce, aby už vzplanul (por. Lk 12,49). Boh je oheň, ktorý rozohrieva a rozplameňuje srdcia, rozplameňuje celého človeka. Keď v našich srdciach pociťujeme chlad, ktorý pochádza od satana (on je totiž chladný), volajme k Pánovi. Príde a rozohreje nás dokonalou láskou, nielen vo vzťahu k sebe, ale i k ľuďom a skrze stretnutie sa s týmto ohňom satanský chlad zmizne...”

O poznaní Boha

Postupne ako sa človek očisťuje a chodí v Božej prítomnosti, Boh mu už v tomto živote ukazuje svoju tvár. Svätí videli tento obraz ako v zrkadle.

Ak si nespoznal Boha, nie je možné, aby si ho miloval. Ak ho nemôžeš milovať, to znamená, že si sa mu neprizeral. Len poznanie Boha spôsobuje, že ho môžeme vidieť, kontempláciu totiž predchádza poznanie.

O viere

Ktokoľvek má vieru, je uholným kameňom Božej svätyne, je predurčený k spoluúčasti na diele Boha Otca povznesený mocou Krista a pomocou milostí Svätého Ducha.

Viera bez skutkov je mŕtva. (Jak 2,26) Teda ovocím viery je: láska, pokoj, trpezlivosť, milosrdenstvo, pokora, pohoda ducha, prijatie kríža, zjednotenie so Svätým Duchom. Pravdivá viera nemôže existovať bez dobrých skutkov. Kto verí, stále plní to, čo je dobré.

Obdržané dary

Všetkými možnými spôsobmi treba pred inými ukrývať už získané poklady duchovných darov. V opačnom prípade sa nenávratne stratia. Taktiež bez nevyhnutnej potreby neprehrádzajme iným tajomstvá nášho srdca. Ak to však vyžaduje nevyhnutnosť a je vhodná chvíľa, je to možné urobiť, ak to vyžaduje Božia chvála.

- *Otče, povedal som v tej chvíli. - Stále mi hovoríš o modlitbe. Ukáž mi ešte iné dobré skutky, ktoré môžu byť robené v mene Ježiša Krista...*

- Samozrejme, povedal otec Serafim, že môžeš získať milosť Svätého Ducha tiež skrze iné dobré skutky. Ukladaj svoj kapitál do nebeskej banky a všimaj si, z čoho môžeš mať najväčší zisk. Máš veľký úžitok z modlitby a rozjímaní? Rozjímaj a modli sa. Ak skrze pôsty, posti sa. Snáď cez almužny? Dávaj almužny. Vieš, že patríš do kupeckej rodiny z Kurska. Keď som bol ešte vo svete, zaoberal som sa obchodom spolu so svojím bratom. Kúpovali sme a predávali stále taký tovar, z ktorého bol najväčší zisk. Rob to isté, keďže pre nás kresťanov zmysel života nie je založený na množení dobrých skutkov, ale na vydobytí z nich čo najväčšieho zisku - myslím na najdokonalejší dar: Svätého Ducha.

Nasledovne udeľuj túto milosť iným podľa vzoru sviece, ktorá sama svieti a svetlo odovzdáva iným svieciam, nehasiac pri tom svoj plameň. Ak sa takto deje s pozemským plameňom, čo môžeme očakávať od ohňa Svätého Ducha? Ak rozdám pozemské dobré, prestanú byť osobne pre mňa hodnotou, zatiaľ čo poklad Božej milosti sa vo mne ešte rozmnožuje, keď ho rozdám. Preto povedal Ježiš Samaritánke: „Každý kto sa napije z vody, ktorú mu ja dám, nebude žízniť naveky. A voda, ktorú mu dám, stane sa v ňom prameňom vody prúdiacej do večného života.” (Jn 4,13-14).

- *Otče, prerušil som; stále mi hovoríš o milosti Svätého Ducha ako o ciele kresťanského života. Ale ako si ja môžem uvedomiť, čo je táto milosť? Dobré skutky sú viditeľné, ale ako je možné vidieť Svätého Ducha? Podľa čoho poznám, či je vo mne alebo nie je?*

Starec mi odpovedal:

- V našich časoch viera tak u ľudí vychladla a tak málo miesta zaberá v ich živote, že sa úplne vzdialili od Krista. Preto obsah Svätého písma je im úplne cudzí, ako napr. táto veta: „Adam počul kroky Boha, ktorý sa za denného vánku prechádzal po záhrade.” (Gen 3,8) alebo verš zo Skutkov apoštolov, že Svätý Duch zabránil Pavlovi hlásať slovo v Ázii a nasmeroval ho do Macedónska (por. Sk 16,6-10). Na mnohých iných miestach spomína Sväté písmo takéto zjavenie sa Boha. Niektorí hovoria, že takéto texty sú nepochopiteľné, alebo to popierajú, akoby videnie Boha telesnými očami bolo možné. Dôvodom tohoto neporozumenia je strata prvotnej kresťanskej jednoduchosti. S našimi domnelými vedomosťami sa topíme v temnotách nevedomostí, a preto veci pochopiteľné pre tých, ktorí nás predbehli, sú pre nás nepochopiteľné. Hovorím o chápaní zjavenia sa Boha. Bolo povedané o Abrahámovi a Jakubovi, že videli Boha, že k nim hovoril, a Jakub dokonca s Bohom bojoval.

Mojžiš kontemploval spolu s celým ľudom Boha zahaleného rúskom oblaku, ktorý bol vlastne milosťou Svätého Ducha, sprevádzajúcou Izrael cez púšť. To nebol sen, ani extáza, alebo jednoducho chorobná predstavivosť. Nie, bola to najpravdivejšia skutočnosť.

Zľahostajneli sme voči dielu našej spásy, a preto nevnímame tak, ako je potrebné, zmysel Božích slov. Neusilujeme sa o Božiu milosť a naša pýcha ju neprepúšťa do našej duše. Preto nám chýba toto Božie svetlo, ktoré udeľuje Boh tým, ktorí ho očakávajú horlivo a s túžbou po pravde.

Keď náš Pán Ježiš Kristus, po svojom zmŕtvychvstaní ráčil dokončiť dielo nášho vykúpenia, zoslal na apoštolov dych života, ktorý Adam stratil, a vrátil im milosť Ducha. V deň Turíc obdaroval ich mocou Svätého Ducha, ktorá ich prenikla pod spôsobom násilného víchra a ohnivých jazykov. Takýmto spôsobom boli naplnení mocou jeho milosti. To isté ohnivé vdýchnutie dostávajú veriaci pri krste. Ono sa stáva akoby charizmatickou pečatou na údoch ich tela, robiac ich vnímavými na vplyv milosti. Preto pri pomazaní myrom hovorí kňaz slovami: „Pečať daru Svätého Ducha.“ Táto milosť je taká veľká, tak nevyhnutná, tak oživujúca, že nemôže byť odňatá. Dokonca odpadlík ju zachováva až do smrti. To ti pomôže porozumieť, že keby sme po krste nehrešili, boli by sme svätí, slobodní od každej poškrvny tela a duše, ako spravodliví v nebi. Na nešťastie s pribúdajúcimi rokmi nerastíme v milosti a múdrosti, ale naopak, z dôvodu našej zvrátenosti sa vzdalujeme od milosti Svätého Ducha a stávame sa veľkými hriešnikmi.

Aký to však zázrak Božieho milosrdenstva! Božia múdrosť sa stále usiluje o našu spásu. Ak človek ňou pohnutý pôjde za jej hlasom a rozhodne sa z lásky k nej bedliť, ak robí dobré skutky a dochádza k pravdivej skrúsenosti, vtedy Svätý Duch v ňom pôsobí a umiestni do jeho duše Božie kráľovstvo. Milosť Svätého Ducha udelená v momente krstu v mene Otca i Syna i Svätého Ducha svieta v našich srdciach ako Božie svetlo napriek našim pádom a temnotám v našej duši. Ona volá v nás k Otcovi: „Abba, Otče!“ Ona zaodela dušu nezničiteľným rúchom utkaným nám Svätým Duchom.

Pre lepšie pochopenie tejto témy ti musím povedať, že Boh často zjavil pôsobenie tejto milosti tým, ktorých posväcoval a osvecoval. Pripomeň si Mojžiša po rozhovore s Bohom na hore Sinaj: ľud sa bál pozrieť neho, pretože jeho tvár žiarila a Mojžiš ju zahaloval závojom, aby ukryl tento úkaz. Taktiež si pripomeň, ako v čase premenenia na vrchu Tábor sa tvár Krista „zaskvela ako slnko“ tak, že „učeníci padli na svoje tváre a veľmi sa báli.“ (Mt 17,6) Keď sa potom zjavili Mojžiš a Eliáš a rozprávali sa s ním, taktiež ich zahalilo svetlo a potom oblak, aby tento jas neoslepil

nevysloviteľnou láskou k Bohu a ľudom... Svätý Simeon Nový teológ si myslí, že tieto účinky krstu sú skutočné, ak milosť dovedla človeka k uvedomeniu si prítomnosti Svätého Ducha a zhliadnutia jasu Božej chvály. On sám pod pseudonymom opísal víziu, ktorú prežil v istú noc, keď sa modlil vzývajúc meno Ježiš. Náhle Božia moc zostúpila na neho ako svetlo, ktoré zalialo celú miestnosť. Tvoril úplnú jednotu s tým Božím jasom, a zdalo sa mu, že sa sám stal svetlom so stratou pozemskej skutočnosti.¹

Táto extáza, ktorú prežil sv. Simeon sa však odlišuje od javu, ktorý opísal Motovilov, v tom zmysle, že ani on, ani Serafim neprežili extázu, keďže si obidvaja uvedomovali svoje okolie. Ich mystickú skúsenosť by snáď bolo možné vyjadriť slovami apoštola Pavla: *Kto je teda v Kristovi, je novým stvorením. Staré sa pomínulo a nastalo nové.* (2 Kor 5,17) Prítomnosť Boha medzi ľuďmi a v ľuďoch zjavená v deň Turíc skrze zosúpenie Svätého Ducha sa ukazuje v každodennom živote človeka, ktorý žije podľa vzoru Krista. Starec povzbudzujúci Motovilova k zachovaniu udalosti v živej pamäti, odovzdal mu úlohu vydávať svedectvo vo svete o tomto novom živote, ktorý je udelený ľuďom preniknutým Svätým Duchom. Táto udalosť zo života Serafima je skúmaná a komentovaná do dnešných čias; neustále vzbudzuje údiv v tých veľkých veciach, ktoré Boh dokonáva v tých, ktorí ho milujú. Motovilov strávil v Sarove osem mesiacov. Serafim ho požehnal a prepustil ho. Motovilov ho už nikdy viac nevidel. Prepodobný Serafim sa vnoril do čoraz väčšej uzobranosti ducha a odpútania od sveta. Žil jedine v spoločenstve s Bohom.

Poučenia a ostatné rozhovory

Otec Serafim písal málo, ale veľa sa rozprával s tými, ktorí ho navštevovali, naj dôvernejšie však so svojimi najbližšími - „sirotami“ z Divejeva. Jeden zo vzdelaných mníchov zapisoval starostlivo to, čo sa mu podarilo počuť z rozhovorov otca Serafima. Zredigoval to potom iný učený mních Sergius. Napriek tomu je to len časť toho, s čím sa prepodobný Serafim ochotne delil, aby rozširoval Božie zázraky.

Rozhovory starca bezpochyby svedčia o poznaní Filokalie (Dobrotolubija), ako aj celej tradície hesychastov (isychastov).² Sú však predovšetkým odozvou jeho hlbokých osobných duchovných skúseností s Kristom vo Svätom Duchu. V tom samozrejme tkvie celá ich hodnota. Sergius ich predstavil moskovskému metropolitovi Filaretovi na ich prípadné vytlačenie. Cenzúra však bola príliš prísna, pretože tieto rozhovory mali veľmi osobný charakter. Poučenia však boli vytlačené a objavili sa v roku 1839 ako dodatok k životopisu pustovníka Marka. Opäť boli vytlačené v roku

Pán je blízko všetkým tým, ktorí sú mu verní a ktorí ho milujú z celej duše. Rovnako vypočúva modlitbu mnícha, ako aj svetského človeka, ak žijú vo viere malej ako horčičné semienko. Tak dovoľuje jednému i druhému prenášať hory, „pretože u Pána nič nie je nemožné“. (Mk 9,23.27) Týmto spôsobom, Boží priateľ, budeš môcť získať od Boha všetko, o čo ho poprosíš z dôvodu jeho chvály, alebo pre dobro bližneho. Nakoniec, čokoľvek robíš pre iných, on to vzťahuje na svoju chválu, ako dobre vieš, v súlade s tým, čo sám povedal: „Čokoľvek ste urobili jednému z týchto mojich najmenších bratov, mne ste urobili.“ (Mt 25,40)

A teraz som ti už povedal a ukázal všetko, čo ti Pán ráčil zjaviť skrze svojho nehodného služobníka Serafima. Choď teda v pokoji a nech Pán, ako aj jeho najsvätejšia Matka ostanú s tebou teraz i vždycky i na veky vekov.

Od chvíle, keď tvár otca Serafima rozjasnila žiara, táto vízia trvala; starec si uchoval rovnaký postoj, aký zaujal od začiatku rozhovoru a tento nevýslovný jas trval počas celého rozhovoru.

Môžem odprisahať, že všetko, čo som podal je pravdivé.

***

Motovilovov rukopis ležal vyše 70 rokov pod hrbou starých dokumentov na streche v Divejeve. S ťažkosťami bol prečítaný vďaka pisárovi S. A. Nilusovi, ktorý prišiel do Sarova v máji 1903. Prijala ho vdova Motovilovová; mala 87 rokov a vždy žila v Divejeve. Ona odovzdala Nilusovi celý archív manžela. Keď Nilus objavil text daného rozhovoru, ihneď ho dal do tlače v Denníku Moskvy v tom istom roku, keď bol Serafim kanonizovaný (1903).

Rukopis, ktorý Nilus uverejnil, spôsobil veľkú polemiku v tlači a pisateľ sa musel brániť početným námietkám, ktoré pochádzali hlavne od členov synody. Podrobnosti tejto kontraverzie podal v knihe Veľkosť v malosti. Dnes si môžeme všimnúť veľký záujem o tú vynikajúcu stránku dejín kresťanskej mystiky.

***

Toto je jeden z hlavných zážitkov v živote otca Serafima a obsah jeho najdôležitejšej misie; konkrétne: odovzdanie poznania o skutočnosti krstu, skrze ktorý sa rodíme pre Ducha a žijeme v Duchu. Je to učenie, ktoré bolo známe už Gregorovi Sinajskému (1255-1346). Podľa neho duchovný život je založený na odhalení skúsenostne novej sily ukrytej v krste a z neho udeľovaného svetla. Najkratšou cestou, ktorá vedie k tomuto zážitku, je modlitba. S týmto objavom súvisí skúsenosť duchovnej plnosti, ktorá rozohrieva a rozveseľuje ducha, zatiaľ čo duša sa rozpaľuje

učenikov. (Mk 9) Hľa, to vlastne milosť Svätého Ducha sa zjavila v tomto nevysloviteľnom svetle tým, ktorých Boh chce ňou obdarovať.

- *Ale odkiaľ budem vedieť* - opýtal som sa - *že azda pôsobí vo mne takýmto spôsobom milosť Svätého Ducha?*

- Priateľu Boží - odpovedal otec Serafim - to je veľmi jednoduchá vec. Pretože všetko je jednoduché pre tých, ktorí vlastnia pochopenie. Celé nešťastie je v tom, že sa nestaráme, aby sme mali múdrosť, ktorá pochádza od Boha. Apoštoli vedeli, kedy Svätý Duch v nich spočíva a vtedy smelo vyznávali, že ich dielo je sväté a milé Bohu. Majúc túto základnú istotu, posielali svoje listy ako také, ktoré sú výrazom neochvejnej pravdy, potrebnej všetkým veriacim. Vidíš, priateľu Boží, aké je to jednoduché!

Vtedy som povedal: - *Napriek tomu nechápem, ako je možné byť si absolútne istý, že žijem vo Svätom Duchu. Aký je na to dôkaz?*

Nato starec odpovedal:

- Už som ti povedal, priateľu Boží, že je to veľmi jednoduché. Opísal som ti, ako niektorí boli naplnení Svätým Duchom a boli si istí jeho prítomnosťou. Čo ti ešte treba?

- *Aby som tomu dokonale rozumel.*

Vtedy ma otec Serafim silne chytil za ramená a povedal:

- Mój priateľ, v tejto chvíli sme obaja v moci Svätého Ducha; ty i ja. Prečo mi nepozrieš do očí?

- *Nemôžem na teba pozerat', otče, lebo tvoje oči sú ako blesky a tvoja tvár žiari ako slnko. To ma oslepuje!*

- Neboj sa, priateľu Boží - aj ty žiariš, podobne ako ja. Aj ty si v tejto chvíli v plnosti milosti Svätého Ducha, ako aj ja. Ináč by si nemohol vidieť to, čo vidíš.

A skláňajúc sa ku mne šeptom dodal:

- Ďakuj Pánovi za Jeho nevýslovnú dobrotu! Iste si si všimol, že som dokonca ani neurobil znak svätého kríža, ale len v duchu som vyslovil modlitbu: „Pane udeľ mi tú milosť, aby som jasne videl telesnými očami udelenie tvojho Ducha tým tvojím služobníkom, ktorým sa ráčiš ukázať v jase tvojej chvály.“ Mój priateľ, Boh v tej chvíli vypočul modlitbu biedneho Serafima... Ako mu máme ďakovať za radosť, ktorú urobil nám obidvom! Ako matka povzbudzuje svoje deti, tak aj on potešil naše kajúce srdcia. Ale, priateľ môj, prečo na mňa nepozeraš? Zdvihni zrak, neboj sa, Pán je s nami!

Pozrel som sa teda na starca a prenikla ma hrôza. Predstavte si niečo podobné: v kruhu slnka s oslnivými poludňajšími lúčmi tvár človeka, ktorý k tebe hovorí. Vidíš

pohyb jeho perí, výraz jeho očí, počuješ jeho hlas, cítiš, že ťa objíma, ale nevidíš ani jeho ruky, ani telo, ani tvár... stratil si pocit vlastného ja, vidíš len osľňujúce svetlo, ktoré sa rozlieva ďaleko okolo teba a svojim jasom rozjasňuje snehový povlak, ktorý pokrýva poľanu, ako aj jemné plátky snehu s ťa biely prášok, ktorým sme obaja obsypaní...

- Povedz, čo cítiš - pýta sa otec Serafim.

- *Nejaký neobyčajne dobrý pocit* - odpovedal som.

- Ale presne - aký pocit?

- *Pociťujem veľký pokoj duše, taký pokoj, že sa nedá opísať žiadnym slovom.*

- Teda, môj priateľ v Bohu, tento pokoj je Kristom sľúbený pokoj učeníkom, keď povedal: „Pokoj vám zanechávam, svoj pokoj vám dávam. Ale ja vám nedávam, ako svet dáva.” (Jn 14,27) Je to ten pokoj, o ktorom hovorí apoštol, že „prevyšuje každú chápacosť” (Flp 4,7). On teraz zavládol v tvojom srdci... Ale čo ešte pociťuješ?

- *Niečo neobyčajne rozkošné!*

- Vlastne o to sa jedná, o túto rozkoš, ktorej potokom, podľa žalmistu, Boh napája ľudských synov. (Ž 35,9) Táto rozkoš v nás spôsobuje takú blaženosť, za sa topia srdcia, a nijaký jazyk ju nemôže vyjadriť. A čo ešte pociťuješ?

- *Nepochopiteľná radosť naplňuje moje srdce!*

Otec Serafim vtedy povedal:

- Keď Svätý Duch zostupuje a preniká dušu plnosťou svojej prítomnosti, človek vtedy pociťuje túto nevýslovnú radosť, o ktorej hovoril Pán Ježiš a ktorú vo svete nič nemôže odňať. Ale radosť, ktorú teraz prežívaš, je nič v porovnaní s tou, o ktorej píše sv. Pavol, že „ani oko nevidelo, ani ucho nepočulo, ani do ľudského srdca nevystúpilo, čo Boh pripravil tým, ktorí ho milujú.” (1 Kor 2,9) Pred chuť tejto radosti je nám už daná a ak už teraz môže duša pociťovať toľko blaženej radosti, čo povedať o šťastí pripravenom v nebi tým, ktorých navštívilo na zemi utrpenie. Aj ty si priateľ neraz plakal... Všimni si teda teraz tú veľkú radosť, ktorou ťa Boh potešil v tejto chvíli. Ale možno ešte niečo prežívaš, priateľu Boží?

- *Iste, nejaké predivné teplo* - odpovedal som.

- Teplo? Čo to, priateľu, hovoríš? Sme predsa uprostred lesa a zima dosahuje vrchol; sneh máme pod nohami aj na šatách. Aké tu môže byť teplo?

- *Podobá sa na teplo parného kúpeľa.*

- A cítiš aj rovnakú vôňu?

- *Ó, nie! Nič na svete nemôže byť porovnávané s tým, čo pociťujem: je to vôňa, ktorej sa na svete nič nepodobá.*

- Viem to - povedal stavec usmievajúc sa - lebo je to môj pôžitok podobne ako

tvoj. Keď som ti kládol otázky, to preto, aby som sa ubezpečil, čo prežívaš. Je úplná pravda to, čo hovoríš, priateľu Boží. Žiadna vôňa tejto zeme sa nevyrovná tej, aká nám spôsobuje príjemnosť v danej chvíli. Je to nebeská vôňa darov. Hovoril si mi, že pociťuješ veľké teplo, ktoré sa nezmenšuje vplyvom snehu, ktorým sme obklopení. Dokazuje to, že nepochádza zvonku, ale z nášho vnútra, že je to dar lásky, ktorou nás preniká Svätý Duch. To ona zohrievala pustovníkov, ktorí sa neobávali krutosti zimy, pretože ich ochraňovalo rúcho milosti, ktoré im utkal Svätý Duch. Predsa jeho milosť prebýva v našom srdci, v našej duši v súlade s tým, čo povedal Pán: „Božie kráľovstvo je medzi vami.” (Lk 17,21) Toto kráľovstvo je vlastne milosť Ducha, ktorý v nás prebýva, ktorý nás zohrieva, osvecuje, opája svojou vôňou, chuťou a teší naše srdcia nevýslovnou radosťou. V tejto chvíli patríme k tým, o ktorých Kristus povedal, že „neokúsia smrť, kým nevidia Božie kráľovstvo.” (Lk 9,27) Vidíš, priateľu, čo znamená vlastniť plnosť Svätého Ducha, o čom píše Makarios Veľký, že bol úplne vtiahnutý do vln milosti Svätého Ducha. Vlastne ňou sme dnes boli obdarovaní, napriek našej nehodnosti. Myslím si, priateľ Boží, že sa už nebudeš vypytovať na túto tému. Či ti nezostane v pamäti dnešné zjavenie nepreniknuteľnej Božej dobroty, akú si dnes zakúšil?

- *Neviem, otc, či Boh zachová navždy v mojej pamäti spomienku na Jeho milosrdenstvo tak živú, ako v tejto chvíli, a to pre moju nehodnosť.*

- Čo sa mňa týka - odpovedal otec - som si istý, že ti Boh pomôže zachovať stále spomienky na tieto prežité chvíle, pretože v opačnom prípade by jeho dobrota nebola tak rýchlo vypočula pokornú prosbu chudáka Serafima. Tým skôr ti toto zjavenie nebolo dané nato, aby si si ho nechal pre seba, ale aby si ho odovzdal svetu a posilnený láskou mohol slúžiť blížnemu.

Fakt, že ja som mních a ty zasa svetský človek, nemá nijaký dosah. Vo vzťahu k Bohu je dôležitá skutočná viera v neho a v jeho jediného Syna. Z tohto dôvodu je nám udelená milosť Svätého Ducha. Boh hľadá srdcia preplnené láskou k Bohu a k ľuďom. To je trón, na ktorom chce zasadiť a zjaviť sa v plnosti svojej slávy. „Synu, daj mi svoje srdce”, povedal Pán a ostatné ti bude pridané. „Božie kráľovstvo má svoje sídlo v srdci.”

A preto, Boží priateľu, keď si pochopil, aká milosť ti bola dnes udelená, hovor o tom všetkým, ktorí sa usilujú o spásu. „Žatva je veľká, ale robotníkov málo.” Sme povolani k spolupráci s Bohom na jeho diele a z tohoto dôvodu nám udeľuje svoje dary. Tým, že pomáhame našim bratom vojsť do kráľovstva, prinášame Bohu ovocie jeho milosti a našej žatvy. Nasleduj teda príklad týchto verných sluhov, ktorí odovzdali svojmu pánovi so zárobkom získaný kapitál.